eeld één majesteit, en toch winnend door een wondere uitdrukking van oneindige liefde. Niet om bij hen te blijven, maar om hen te doen voelen, dat hij, opvarend, hen meetrok naar zaliger gewesten. Dat hij hen niet losliet, maar als in eeuwige armen van ontferming omklemde. En dat het straks één leven zijn zou, van Hem daarboven, en van zijn jongeren op aarde. Een lichtwolk als van boven hen omvattend, en in die lichtwolk hij het één en eenig middenpunt, hun Koning en hun Heere.

En in dien geestelijken band, die van 't hart van Jezus uitging en hen allen omsnoerde, niet maar het woord, maar het leven, niet maar de belofte, maar de volle wezenlijkheid. Bloeiend, krachtig leven van hem, den eersteling, uitstroomend, en hen allen in de ziel, tot in het merg hunner ziel, doordringend. Een leven, sterker, machtiger dan al wat leven hier beneden heet. Leven uit hooger sferen in den kring der zijnen ingedaald. Het alles verjongend, 't alles vernieuwend, het alles opheffend tot hooger stand. Eerst de knop, en dan het ontluiken van de bloesem, en welhaast de vrucht, die door heel de wereld moest rijpen. Alles innerlijk, alles geestelijk. Het Koninkrijk des hemels komt niet met uitwendig gelaat. En toch van binnen naar buiten doorschijnend. Zich afteekenend in hun gelaat, tintelend in hun oog, zich uitsprekend in al hun optreden.

Zie maar, hoe ze anders zijn geworden. Ge zoudt Petrus uit de zaal van den hoogepriester, in Petrus die van het geopend graf terugliep, niet herkend hebben.

Ze hadden de amandelroede in den eersteling uit de dooden gezien, en aanstonds bloeide de amandelroede op in hun eigen ziel, in heel hun wezen.

En zoo is het nog onder ons, als er in een hart dat dood was, nieuw leven uitbot; als er leven herboren wordt in de ziel die in haar zonde verteerde.

Niet bij den naam-Christen, niet bij den naspreker en woordbelijder. Niet ook bij den nabootser of bij den half-geloovige. Die allen zijn schijngestalten. Leven voorgewend met den dood nog in 't hart. Zielen zonder opstanding. In wier hart de levens-, de geloofsband aan Jezus nog niet trekt. Jezus daarboven en zij hier beneden. Soms uit de verte naar Jezus opziend, maar nog geen Jezus ingedaald in hun hart. Nog tempels van het eigen ik, tempels gevuld met allerlei afgoden. Maar nog geen tempels van den levenden God. De scheiding voortdurend. De lijkwa nog over hun ziel gestrekt. De ritseling, de tinteling van het leven nog niet beluisterd.

Niet dezulken zijn 't die de amandelroede hebben gezien, en de amandelroede in hun eigen ziel voelden opbloeien.

Maar wel toont het zich aldus bij de waarlijk ontdekten, de waarlijk wakker gewordenen, de herborenen ten leven. Als de ziel omgezet, omgewenteld is om haar spil. Als het hart verjongd, vernieuwd, persend van leven is geworden. Dan is er een frischheid als van een hemelsche jeugd. Een wakker worden van dusver ongekende kracht. Een genieting van dusver nimmer gesmaakte verkwikking. Dan springt en vloeit om hen de springader des levens. Aan de Fontein des levens lesschen ze den dorst hunner ziele. Het is geen Jezus van verre meer, maar een Jezus die hen in de stilte opzoekt. Een Jezus die in hen daalt en woning bij hen maakt. Een Jezus, uit wiens heerlijk leven ze zelven leven. De amandelroede uitbottend en bloeiend in hun eigen binnenste.

En dan zijn ze *anders* geworden. Vreugde, heilige vreugde op hun gelaat. Hun oog van dof glanzend geworden. Een rijke geloofsuiting waarin het nieuwe leven zich openbaart.

En zoo is het ook onder Gods *volk*, als na tijden van verslapping en inzinking, nieuwe stroomen des geestes door de gemeente des levenden Gods gaan vloeien.

Ook onder Gods volk gaat 't op en neder. De stand van het hooger leven is niet constant. Daartoe is er nog te veel stof dat bezoedelt, te veel schimmel dat bederft, te veel zonde die overmant. En dan is het weer vaalheid voor glans. Het goud verdonkerd. Matheid voor jeugdige kracht. Betweterij voor heilige aandrift. Asschc voor heilige vreugde. De klaagtoon voor den toon van nooit eindigenden jubel.

Tot dan eindelijk weer de amandelroede gezien wordt, en onze Koning zich over zijn volk ontfermt. En er van allen kant gerucht komt van licht na donkerheid, van opwaken na sluimering, van geestdrift voor ingezonkenheid. Dan gaat dat als een loopend vuur. Die er gister van hoorde, wordt morgen zelf aangegrepen. Zonder 't te weten steekt hij weer anderen aan. En zoo plant de levensvernieuwing zich voort. Er komt een geestelijke kracht op, die men uitgeput waande. De tak, die voor altoos verdord scheen, begint weer uit te botten. Aan den wortel in de dorre aarde wordt weer groen gezien. De Heere is weer tot zijn volk gekomen. De tente moet wijd geopend, want ze komen van het oosten en het westen.

Dat is de amandelroede, zooals Jeremia die zag, in het Godsbestuur.

Daar bidden dan de bidders om, als 't toeft, en al 't volk dankt als 't komen mag.

Hoe ver ook het versterf ging, de dood zal nimmer triomfeeren. Er is opstanding, altoos weer opstanding komende. En welgelukzalig is hij, die in zijn dagen zulk een weeropstanding onder Gods volk beleven mag.

Amsterdam, 5 April 1907.

De jongste Unievergadering bracht wel een verrassing.

Tot dusverre stond onder de voorstanders van het Christelijk onderwijs vast, dat de school in de eerste plaats onder het toezicht van de ouders behoorde te staan. De *vrije school voor heel de natie* was de bezielende leuze, waaronder de schoolstrijd gestreden werd. De ouders als de natuurlijke verzorgers van het kind hadden voor het onderwijs te zorgen, en te bepalen in welke richting het onderwijs zou gegeven worden. Dat was de grondslag voor ons vrij Christelijk onderwijs. En het ideaal was, dat de Overheidsschool allerwegen geheel door de vrije school verdrongen zou worden. De Vrije Christelijke school regel, de neutrale Overheidsschool aanvulling, was dusver de uitdrukking van onze gemeenschappelijke overtuiging.

Dat de christelijk-historische groep hierin niet geheel met ons akkoord ging, was bekend. Uitgaande van de gedachte, dat de openbare instellingen een Christelijk karakter moeten dragen, eischten zij, dat ook de openbare school haar neutraal karakter zou afleggen en meer Christelijk zou worden. Het principieele vraagstuk, of de school van de Overheid of van de ouders behoort uit te gaan, liet ze daarbij meest terzijde. Ze ging uit van den actueelen toestand, dat de Overheid een openbare volksschool in stand houdt; dat het grootste deel van de kinderen deze staatsschool bezoekt, en dat de staatsschool als officieele school boven de bijzondere school tal van privilegiën geniet. Het neutrale karakter der staatsschool, dat in werkelijkheid neerkomt op een antichristelijk onderwijs, werkte verderfelijk op de natie en daarom moest volgens haar de neutrale staatsschool door een Christelijke staatsschool worden vervangen.

Den ernst van het probleem, dat hiermede aan de orde werd gesteld, hebben we nooit ontkend. Het droeve feit, dat in een Christelijke natie de officieele staatsschool dienst doet om de kinderen van ons volk stelselmatig van de Christelijke religie te vervreemden, spreekt daartoe te luide. Alleen zagen we niet in, hoe een Overheid, die een neutraal standpunt inneemt, voor een Christelijke staatsschool zorgen kan. De eenige oplossing der moeilijkheid scheen ons onder de gegeven omstandigheden geboden te worden door het Unie-rapport, volgens hetwelk de Overheid wel te zorgen heeft voor een behoorlijk volks-onderwijs, maar aan de ouders geheel moet overlaten, in welken geest dit onderwijs zal gegeven worden. In een land met zoo gemengde bevolking als het onze was er geen andere uitweg practisch denkbaar. Het natuurlijke recht der ouders werd zoo op afdoende wijze erkend en tegelijk verviel dan de officieele bevoorrechting van de neutrale school.

Thans is de geestelijke vader van dit Unie-rapport opgetreden, om zoo beslist mogelijk door deze geheele ontwikkeling van ons vrij Christelijk onderwijs een streep te halen. Volgens het jongste referaat van Jhr. Mr. A. F. de Savornin Lohman behoort het onderwijs juist van den Staat uit te gaan. De volksschool moet volgens hem overheidsschool zijn. Behalve andere gronden werd daarvoor aangevoerd, dat de ouders van het onderwijs geen verstand hebben en evenmin in staat zijn toezicht op het onderwijs te houden.

Wel erkende de heer Lohman, dat de ouders verplicht zijn, wanneer de Overheid niet zorgt voor een Christelijke volksschool, zelve Christelijke scholen op te richten, maar dat is slechts een hulpmiddel geweest. Het liefst zou de heer Lohman zien, dat de Overheid de zorg voor het onderwijs aan de gemeenten overdroeg; een Roomsche gemeente zou dan een Roomsche school, een Gereformeerde gemeente een Gereformeerde school oprichten. Maar waar hij zelf wel voelt, dat dit voor de meeste gemeenten, die een zeer gemengde bevolking hebben, niet gaat, moet de oplossing daarin gevonden worden, dat de richting van het openbaar onderwijs in overeenstemming wordt gebracht met de richting van het volk. De idee van de neutraliteit moet dus vervallen.

Dat dit referaat zeer ernstige bestrijding heeft uitgelokt, is te begrijpen. We betreuren het, dat een zoo ingrijpende quaestie plotseling, schier onvoorbereid, in publieke discussie is gebracht, en we vreezen dat daardoor aan de zaak van het Christelijk onderwijs schade zal worden toegebracht. Niets werkt verlammender en dooft meer de energie, dan wanneer een der veteranen van onzen schoolstrijd, een man wiens woord zoo groot gezag heeft bij ons volk, verklaren komt, dat heel de richting van onzen schoolstrijd dusverre verkeerd is geweest, en, gelijk terecht is opgemerkt, feitelijk de bezwaren tegen de vrije Christelijke school, door onze tegenstanders aangevoerd, thans tot de zijne maakt.

Ook afgezien van dit bezwaar begrijpen we niet, dat de heer Lohman de ouders der kinderen onbevoegd verklaart om toezicht op het onderwijs te houden en meent, dat dit toch wel veilig zou zijn in de handen der Overheid. Ds. Talma heeft volkomen terecht gevraagd, welken waarborg de Overheid biedt, dat zij voor het christelijk karakter van het onderwijs wel zorgen kan. Een Overheid die, gelijk in de dagen der Republiek, publiek professie doet van de Gereformeerde religie, kan tot op zekere hoogte gerekend worden voor een christelijke volksschool te kunnen zorgen, hoewel onze vaderen toch steeds gewild hebben dat de kerk in de eerste plaats op het christelijk karakter der school toezicht zou houden. Maar een Overheid gelijk deze thans gevonden wordt, die beurtelings uit radicalen, liberalen, socialisten bestaat, biedt geen den minsten waarborg voor het *Christelijk* karakter der school. Bovendien, waar de Gereformeerde Kerk in haar doopformulier van de ouders de belofte eischt, dat zij hun kinderen in de christelijke religie zullen doen opvoeden, daar gaat het toch niet aan, die ouders geheel incompetent te verklaren om toezicht op het onderwijs te houden. Of de doopsbelofte moet worden afgeschaft, òf de ouders zijn geroepen en verplicht van Godswege om te waken over den geest van het onderwijs, dat aan hun kinderen gegeven wordt.

Al erkennen we, dat de vraag van de neutrale staatsschool een zeer ernstige vraag blijft; al stemmen we van harte toe, dat de neutrale staatsschool feitelijk een ongerijmdheid is; al voelen we even diep als de heer Lohman, dat die in werkelijkheid niet-neutrale, maar ongodsdienstige staatsschool een bederf is voor ons volk, toch kan de uitweg door hem thans ons gewezen, naar onze overtuiging niet bewandeld worden.

Principieel niet, omdat aan het *recht* der ouders daardoor zou te kort worden gedaan. En practisch niet, omdat een christelijke staatsschool in ons land zou neerkomen op een christelijke vlag, die vaak een gansch onchristelijke lading zou dekken en daardoor nog gevaarlijker zou worden dan de neutrale school voor het christelijk karakter onzer natie.

Naar de *Nederlander* meedeelde, hebben een aantal studenten in de theologie een adres ingezonden aan de Haagsche Synode, waarin aangedrongen wordt op de benoeming van Dr. Kromsigt tot hoogleeraar. Ze wijzen er op, dat in Leiden thans 5 hoogleeraren in de theologie modern zijn, zoodat er voor de moderne studenten allerminst reden tot klagen is. Ook voor de ethische studenten is gezorgd, doordat zij een leermeester naar hun hart hebben in Prof. Chantepie de la Saussaye. Alleen de Gereformeerde studenten, die de „kleine helft" uitmaken van het aantal studenten dat op het album der Ned. Herv. Kerk is ingeschreven, hebben geen hoogleeraar, die met hen geestverwant is. Op grond, dat meermalen de stelling verdedigd is, dat „elke strooming in de Kerk en aan de Universiteit haar vertegenwoordigers moet hebben", vragen ze daarom, dat Dr. Kromsigt zal benoemd worden.

Dit adres werpt zeker wel een eigenaardig licht op de Leidsche toestanden. Een theologische faculteit, waaraan alle hoogleeraren op één na puur modern zijn. Een verzoekschrift van de confessioneel-gereformeerde studenten, dat althans één hoogleeraar, die de confessie der Kerk onderschrijft, hun geschonken zal worden. En dat te Leiden, waar eeuwenlang de Gereformeerde theologie haar schitterendste vertegenwoordigers had!

Zeker, we zijn dankbaar, dat dit levensteeken van de Leidsche studenten uitging. Het toont hoe diepe wortelen het Calvinisme in het hart van ons volk sloeg, dat zelfs in het moderne Leiden de „kleine helft" der theologische studenten gereformeerd bleef. Indien de Synode eenig gevoel van billijkheid had bezeten, zou ze dit verzoek niet hebben geweigerd.

En toch, welk een diepe smaad ligt in deze verhoudingen. De Gereformeerde studenten, de „zonen van het huis der vaderen" die als gunst van de Synode der Hervormde Kerk de benoeming vragen van een man, die de Confessie der Kerk onderschrijft en daarbij als pleitgrond aanvoeren, dat „elke strooming in de Kerk en aan de Universiteiten haar vertegenwoordigers hebben moet."

Voor jubelen is hier waarlijk geen plaats. Eer voor diepe verootmoediging en beschaamdheid des aangezichts.

De 23ste jaarvergadering van de Vereeniging van Christelijke verzorging van Krankzinnigen in Nederland, die Donderdag 11 April te Zwolle zal gehouden worden, belooft zeer belangrijk te worden.

Het Algemeen Bestuur brengt de volgende voorstellen ter tafel:

a. Machtiging tot het oprichten van een kliniek in verband met een op te richten leerstoel voor psychiatrie en neurologie, en daarvoor aan te gaan een leening van plm. *f* 15000.

b. een contract te sluiten met de Vereeniging voor Hooger onderwijs op Gereformeerden grondslag, die bereid is een Hoogleeraar te benoemen in verband met eene kliniek van onze Vereeniging. De reeds gevoerde onderhandelingen hebben geleid tot zulk een resultaat, dat voor een gewenschte samenwerking eene regeling is ontworpen. Hierover, alsmede over de onvermijdelijke kosten, die aan de tot stand brenging van deze dringend noodige zaak al thans in de eerste jaren zullen verbonden zijn, zullen in de Alg. Verg. nadere mededeelingen worden gedaan.

Het Bestuur acht het niet noodig, over de noodzakelijkheid van dezen nieuwen arbeid veel tot aandrang te zeggen, maar verwijst naar de laatste 2 jaarverslagen onzer Vereeniging waarin deze zaak is besproken en het Bestuur is uitgenoodigd, voorbereidende stappen in deze richting te doen.

Het behoeft wel niet gezegd te worden, hoezeer we ons verblijden in deze voorstellen. Gaat dit plan door, dan is de eerste stap gezet op den weg, die naar een Christelijke medische faculteit leiden moet. Wanneer een zoo machtige vereeniging, als de Vereeniging tot Christelijke verzorging van Krankzinnigen, daartoe meewerken wil, dan bestaat er alle kans van slagen. Moge de vergadering te Zwolle met heilige geestdrift voor dit plan vervuld blijken te zijn, en worde spoedig Amsterdam met een Christelijke kliniek en de Vrije Universiteit met een leerstoel in de psychiatrie en neurologie verrijkt.

Genadeverbond en zelfonderzoek.

XXIV.

Intusschen, al staat het vast, dat volgens de Gereformeerde kerken de doop alleen mag bediend worden aan de „kinderen der geloovigen," bij de toepassing van dat beginsel komt men voor tal van moeilijke vragen, waarop het antwoord niet altijd gemakkelijk te geven is.

Beide termen, „kinderen" en „geloovigen", zijn rekbaar.

Bij de uitdrukking „kinderen," kan men vragen, of hieronder alleen te verstaan zijn de kinderen van het eerste geslacht, dan wel ook de kleinkinderen, en zoo al voortgaande kan men komen op de achterkleinkinderen en de nakomelingschap, tot „in het duizendste geslacht." Men kan vragen of de verbondsbelofte alleen geldt de kinderen uit een wettig huwelijk geboren, dan wel ook de onechte kinderen; of voor de verbondsbetrekking alleen rekent de natuurlijke verwantschap, dan wel ook de aanneming tot kinderen. En eindelijk kan men vragen, hoe te oordeelen is over de vondelingen, wier ouders onbekend zijn en van welke men alleen vermoeden kan dat zij Christenen zijn?

En gelijk hier de vragen zich vermenigvuldigen, evenzoo, en zelfs nog in sterkere mate, is dit het geval bij de nadere bepaling van de uitdrukking „geloovigen." Heeft men onder geloovigen alleen te verstaan de leden der Gereformeerde kerk, die reeds belijdenis des geloofs hebben afgelegd, of behooren daartoe ook de zoogenaamde doopleden? Moet een lid der Kerk, dat in ergerlijke zonde leeft of openbare ketterijen drijft, nog als een „geloovige" beschouwd worden, zelfs al heeft de Kerk hem geëxcommuniceerd, of staat hij als „heiden en tollenaar" buiten het verbond der genade? En deze vragen vermenigvuldigen zich nog, zoodra men let op de pluriformiteit der kerken. Zijn alleen de leden der Gereformeerde Kerken als geloovigen te beschouwen, of geldt dit ook van de leden der andere Christelijke Kerken en Secten, voor zoover ze niet geheel met de Christelijke belijdenis gebroken hebben? En indien men de Katholiciteit der Kerk handhaaft, volgt daar dan uit, dat de Gereformeerde Kerk verplicht is de kinderen bijv. uit Roomsche ouders geboren, te doopen, ook al weigeren die ouders zich bij de Gereformeerde Kerk aan te sluiten?

Deze en dergelijke vragen hebben van den aanvang af zich in de Gereformeerde Kerken voorgedaan, en het antwoord op deze vragen is verre van eenstemmig geweest. Wanneer men een verzamelwerk als Vitringa's Doctrina Christianae Religionis opslaat, kan men zien, hoe scherp op elk dezer punten de meeningen tegenover elkander staan. Men vindt voortdurend een meer strenge en preciese opvatting van het Genadeverbond, naast een meer ruime en laksche; aan beide zijden werd daarbij soms overdreven, en van de al te rigoureuse opvatting der Independenten of Brownisten, die alleen kinderen wilden doopen van ouders die in de Gereformeerde Kerk belijdenis des geloofs hadden afgelegd, en op wier wandel niets aan te merken viel, tot het tegenovergestelde uiterste van mannen als Maresius en Appelius, die zoo wat alles wilden doopen, wat zich ten doop aanbood, loopt een heele toonladder van min of meer zuiver Gereformeerd geluid.

Bij dat theoretisch verschil tusschen onze theologen voegt zich in de tweede plaats de „gedienstigheid der praktijk". Het beginsel, dat onze Kerken in hare Confessies zoo uitnemend beleden, is in de practijk lang niet altijd even beslist gehandhaafd. Wie de beslissingen inzake het recht op den doop van onze particuliere en zelfs van enkele nationale synodes naleest, zal met stomme verbazing zich afvragen, hoe deze Kerken, die in haar Confessie, Catechismus en Doopliturgie zoo zuiver beleden, dat de doop alleen aan de kinderen der geloovigen toekomt, in de practijk er toe gekomen zijn kinderen van openbare spotters, van geëxcommuniceerden, van heidenen zelfs te doopen. Van de ernstige begeerte om het „sacrament des doops" heilig te houden, is in de practijk al zeer weinig te bespeuren geweest, nadat de Kerk eenmaal Staatskerk was geworden. En al mag voor een deel de schuld hiervan geweten worden aan den invloed der regentenpartij, die van een onderzoek naar het geloof der ouders bij den Doop niet weten wilde, niet minder lag de oorzaak van dit kwaad in de zondige begeerte der Kerken zelve, om zooveel mogelijk heel het volk door den doop in de Kerk op te nemen, zonder daarbij eenigen waarborg te bezitten, dat het volk werkelijk gekerstend, laat staan dan gereformeerd geworden was. De Gereformeerde Kerk moest de eenige Christelijke Kerk in ons vaderland zijn; voor geen andere Kerk, wel allerminst voor de roomsche, mocht plaats worden overgelaten. Daarom moesten liefst alle kinderen in de Gereformeerde Kerk gedoopt worden, want door dien doop werden ze in de Gereformeerde Kerk opgenomen en kon de Kerk eischen, dat ze ook Gereformeerd zouden worden opgevoed. Zoo werkten Staat en Kerk saam. De Overheid gelastte bij landswet, dat alle kinderen, ook van andersdenkenden, in de Gereformeerde Kerk moesten gedoopt worden. En de Gereformeerde Kerk bezweek voor de verleiding en doopte niet alleen kinderen van roomschen, maar kinderen van zigeuners, van openbare spotters, ja zelfs kinderen van publieke hoerenhuizen. En er is geen jammerlijker schouwspel dan te zien, hoe onze vaderen tot de meest gewrongen redeneeringen de toevlucht namen, om toch de fictie vast te houden, dat zulke kinderen als een „zaad des verbonds", als „kinderen van geloovigen" waren te beschouwen.

Nu hebben we nooit verheeld, dat we die practijk onzer vaderen afkeurden; voor een niet gering deel is de inzinking en het verval onzer Gereformeerde Kerken in de tweede helft der 17e en in de 18e eeuw naar ons oordeel aan die laksche dooppractijk te wijten. Maar hoe verkeerd deze practijk ook was, toch mag naar die verkeerde practijk niet het *beginsel* beoordeeld worden, dat onze Gereformeerde Kerken in zake den doop hebben beleden. Dat is de fout, waartoe Dr. Kromsigt en de Confessioneelen in de Herv. Kerk telkens vervallen. Zelf levende in een Kerk, waarin de tucht niet meer gehandhaafd wordt en het sacrament van den doop op schrikkelijke wijze ontheiligd wordt, zoeken ze naar een middel om hun conscientie te sussen, en daartoe doen ze dan een beroep op de vroegere Gereformeerde Kerken, die ook „alles doopten wat in het doophuis binnengebracht werd." En natuurlijk valt het dan niet moeilijk, met een uit zijn verband gerukt citaat van Calvijn, de uitspraken van een zoo zwak Gereformeerd theoloog als Maresius of de besluiten van een paar particuliere Synodes den indruk te geven, alsof onze Gereformeerde Kerken principieel het standpunt hebben ingenomen, dat bij den doop van een ouderzoek naar 't geloof der ouders geen sprake mocht zijn.

Tegen deze methode zelve nu moet protest aangeteekend worden. Ze zondigt niet alleen tegen de eerste beginselen der logica, maar ze doet ook onzen vaderen onrecht aan. Uit concessies aan de practijk, uitzonderingen op den gestelden regel, kan en mag geen beginsel worden afgeleid. Men zou dan met evenveel recht de concessies van onze Gereformeerde Kerken in zake de bemoeiing der Overheid met de predikantsberoeping, het jus patronatus, de feestdagen enz., als uitvloeisels van het Gereformeerde beginsel kunnen beschouwen. Beginsel en gedienstigheid der practijk zijn twee.

Het duidelijkst kan dit blijken, wanneer men nagaat welke adviezen de kerk van Genève en met name Calvijn over dit punt gegeven heeft. Een man als Calvijn, die de vader onzer Gereformeerde Kerken was, verdient in deze zaken altijd het eerst gehoord te worden, en zijn adviezen zijn dan ook voor onze Gereformeerden kerken van beslissenden invloed geweest.

Het klaarst en duidelijkst is dit gevoelen van de Kerk van Genève nu uitgedrukt in het advies, waarheen de Synode van Emden in 1571 onze Kerken verwees. Dat advies luidde aldus:

Het beste ende alderseeckerste is geen kinderen tot den doop toe te laten oft 't ontfangen, dan van welcken die Vaederen lidtmaeten des lichaems der Kerken zijn, ende voorwaar bet is den Ordinaris Regule diemen in deser saecken behoort te gebruicken; nochtans om die te seer strengicheit te maetigen in deser saecken, soo moet men altijd hierop acht nemen, dat Godts verbondt, sich strecket tot in het duijsenste geslachte, niet om alsoo ouerhoop allerleij kinderen die men te doopen anbiedt 't ontfangen, onder het decxsel dat die voorouderen daer van, van oeuer duijsent jaeren geleden Christenen geweest zijn, maer well om door goeden ende behoorlicken middel, tot der Kercken wederom aen te nemen ende te voegen, 't gene dat daervan vervrembt is geweest; maar nu zijn die middelen verscheiden ende menigerleij, nae dat die omstandicheden verscheiden ende menigerleij zijn: Want waert saecken dat Godt zijnen vervallen Kercken wederom beliefde op te richten, ende dat die Ordinaris bedieninge des doops (welcke heden s' daeghs de vijanden der waerheijt misbruicken) wederom gestelt werde in handen van den oprechten herderen, all waere het schoon dat veele lijeden noch soo haest niet gereformiert offt bekeert ende herboeren waeren, soo en soude men nochtans sulcker lijeden kinderen (dien der Kercken toe koemen) vanden doop niet mogen affsluijten: Want men en soude den seluigen niet alleene te kort doen, maer oock die gemeenschap der geloeuigen, ende der beloften Godts. Dergelijcke Andtwoorde hebben wij aen die vanden Rijcke van Schotlandt gedaen, als zij ons advijs oeuer deze saecke begeert hebben. Item ter plaetzen daer die Kercke onder den Cruijce schuijlt oft affgesondert ende verborgen is: Indien daer die ouderen der kinderen noch soo swack ende bevreest zijn, als dat sij hun tot der gemeente niet en derren begeuen, Offt, noch rouw, ende ongeschickt zijnde hun niet buijgen en willen onder het jock Jesu Christi, ende daer en tusschen nochtans eenige van haere vrieuden last ende macht geuen van haer lijeden kinderkens aen te bieden, om in aller behoorlicheit ende suijverheit gedoopt te worden, soo en is daer geen oorsaecke noch redene die verhinderen mach die selve kijnderkens aangenoemen te wordene, behalnen dat die Peters ende Meters, oft die getuijgen des doops haer verbinden in desen haeren Ampte ende plicht hun seluen getrouwelicken te quijten, oock verseeckeren ende betoegen, dat sij van den ouderen voorss. volle last ende bewillings hebben, van alsulcx te doene, Want dat is elleu soo veele, Als ofte die Vaeders der voorseider Kinderen, haer vaederlich Recht ende Actie te buijten gegaen ende ouergegeuen hadden in handen van den voorss. Peteren ende Meteren etc. Maer soo daer eenich persoen is, die vanden Evangelio gansch niet en weet, ende daerin geheell onverstandich sij, soo en wilden wij alsulckes kindt eene niet raeden tot den doop aengenoemen te worden, sonder den seluen persoen te doen beloeuen eerst ende voor all, dat hij gedoegen sall, dat sijn kindt vanden Peters ende Meters t' zijner tijt sall onderwesen ende geleert worden inde suijvere leeringhe des Evangeliums, ende dat hij door sijne vaderlicke auctoriteit oft vermoegen 't zelve kindt nu noch nimmermeer en sall dwingen oft daer toe brenger, dattet wederomme sall koemen ofte gebracht worden totte superstitie ofte anergeloeuicheden des Paussdoms, maer dat hij den seluen kinde veel meer sall vrijheit geuen tho leuen nae die leeringe des Evangeliums, daer het iunc onderwesen is. Indien men in dezer saecken den toom langer gaeue ende meer toe liete, soo soude d' ambitie oft die vermeetenheit te seere regneren, ende daer soude veele verwoestinghe ende groote ongeschicktheit uijt volgen.

Gelijk men ziet, is dit advies het *constante* advies, dat de Kerk van Genève aan alle vragende Kerken gaf. Reeds daarom heeft dit advies zoo groote waarde. Het is niet maar een oogenblikkelijke opwelling van een of anderen theoloog, maar het is de weloverwogen en rijpe vrucht van wat de Gereformeerde theologen te Genève in dit stuk hadden geoordeeld aan de Kerken te moeten aanraden. Voorop staat hier het beginsel, dat de Kerk het best en allerzekerst handelt door alleen te doopen die kinderen, wier ouders leden der Kerk zijn. Dat is de „ordinaire regel", waaraan de Kerk in gewone omstandigheden zich te houden heeft. Er kunnen buitengewone omstandigheden zijn, waarin men bij de toepassing van dien regel niet met al te groote gestrengheid te werk moet gaan; maar dat zijn *uitzonderingen*, en de uitzondering werpt den regel niet omver, maar bevestigt dien. Volgens Dr. Kromsigt en de zijnen zou de regel zijn: doop alles; volgens de Kerk van Genève is de „ordinaire regel", dat men alleen doopt de kinderen, wier ouders geloovigen zijn. Een kerk die zich aan deze regel houdt, volgt den *besten* en *zekersten* weg en onze kerken behoeven zich waarlijk niet te schamen, dat zij dit veilige pad weer bewandelen.

In ons artikel van de vorige week bleven enkele zinstorende fouten staan. In kolom 4 regel 21 v. b. moet voor „algemeene Synode" natuurlijk *„algemeene genade"* gelezen worden.

Leestafel.

ENKA. (Mej. A. VAN DER VLIES). *Kan een rechtzinnig christen socialist zijn?* Bevestigend beantwoord. Baarn Hollandia-Drukkerij 1907.

Dit boekje is No. 7 van Serie I der „Levensvragen". Een brochurenreeks voor allen, die in den geestesstrijd onzer dagen belang stellen.

ENKA, die het niet aan stijl ontbreekt en dat